

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д.ю.н. Атанас СЕМОВ, носител на Катедра „Жан Моне” на ЕС,

Софийски университет „Свети Климент Охридски”,

член на научно жури

в процедура за присъждане на образователната и научна степен

„Доктор по право”

на основание Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

с кандидат

Николай Любомиров Доманов

докторант на самостоятелна подготовка

в научна област 3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление 3.6. Право (Право на ЕС)

с дисертационен труд на тема:

**ОСНОВНАТА ПРОЦЕДУРА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА НОРМОТВОРЧЕСКАТА
КОМПЕТЕНТНОСТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ СЛЕД ДОГОВОРА ОТ ЛИСАБОН**

В качеството си на вътрешен член по право на научното жури, като научен консултант на докторанта, представям следното становище:

1. Законови изисквания.

1.1. Относно процедурата: Процедурата е открита и се провежда съгласно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи и дисертационния труд.

1.2. Относно кандидатурата: кандидатът Николай Доманов отговаря на изискванията по чл. 6 ЗРАСРБ и правилниците по прилагането му:

- Притежава образователно-квалификационна степен „магистър” по специалност „Право” ;
- Осъществил е самостоятелна подготовка, съгласно изискванията на Закона и правилниците и е положил изискуемите изпити;
- Представил е всички изискуеми документи;
- Представил е непубликуван дисертационен труд;
- Представил е публикации;
- Отчислен е с право на защита.

1.3. Относно дисертационния труд: според чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България и чл. 27 от Правилника за прилагането му, дисертационният труд трябва да съдържа *научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и да показва, че кандидатът притежава *задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания*. Съгласно чл. 27 (2) от Правилника към Закона дисертационният труд трябва да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантът е осъществил изследването. Дисертационният труд трябва да съдържа: заглавна страница; съдържание, увод; изложение; заключение – резюме на получените резултати с декларация за оригиналност; библиография. Констатирам, че и тези законови изисквания са изпълнени.

2. Относно обема, структурата и научния апарат на дисертационния труд.

2.1. Дисертационният труд е в **обем** 300 страници, без да се броят списъкът на съкращенията, списъкът на използваните нормативни актове, библиографията и приложенията. Намирам този обем за **достатъчен** за постигането на научната задача на един първи дисертационен труд.

2.2. Структурата на труда съдържа задължителните елементи – увод, изложение и заключение – в относително адекватен обем.

В Увода основателно се засягат основните проблеми, предмет на изследването, формулира се изследователската задача, очертава се методологията на изследването и се представя структурата на анализа и накратко авторвата теза.

Изложението представлява разгърнато и задълбочено изпълнение на научната задача. То съдържа ясни, макар и понякога не непременно съвсем еднозначно или дефинитивно формулирани авторски тези, разбираеми и аргументирани твърдения на автора, нерядко видимо обогатени от богатия личен практически опит на автора в осъществяването на функциите на ЕП и в частност в провеждането на изследваната основна законодателна процедура.

Заключението синтетично обобщава изложените и доказани авторски тези и твърдения и завършва с ясни и уместно формулирани заключения.

2.3. Научната задача – или целта на изследването – е цялостното изследване на обикновената законодателна процедура, като основна процедура за осъществяване на нормотворческата компетентност на ЕС след Договора от Лисабон и естествено включва анализ на особената наднационална властова природа на европейския интеграционен процес. Приемам, че научната задача е изпълнена.

2.4. Научната теза на автора, обобщена и от него в Увода, е Европейският съюз, като връхна точка на европейската интеграция и постоянен процес, чиято уникална властова природа намира най-силно практическо проявление в обикновената законодателна процедура, която се явява основната процедура за упражняване на нормотворческата му компетентност. Приемам, че научната теза е правилна, представена ясно и аргументирано – разбира се, в рамките на умерените научни очаквания от един образователен и научен труд, какъвто е първата дисертация.

Мога, разбира се, още тук да отбележа, че проблематиката – така, както произтича от научната задача и авторската теза – имат съществени философски и политологични измерения, близки са до някои най-съществени проблеми на теорията на правото и конституционното право и един особено задълбочен анализ изисква още по-ярки научни качества и дързост, каквито обаче не е уместно да се изискват от един млад изследовател, представящ своя първи научен труд.

2.5. С оглед научната задача **изложението е разделено на шест глави** с точки и подточки, като първите две глави поставят фундамента на изследването и акцентират върху нормотворческата компетентност на ЕС, а останалите четири глави доказват поставената теза. Въпреки, че по време на подготовката споделях някои свои виждания, приемам, че тази структура – макар и без уместното подразделяне на две основни части – отразява спецификата на материята и може да се определи като добра.

2.6. Дисертационният труд разполага със **сравнително богат научен апарат**. За разлика от много други материи от Правото на ЕС, изследваната материя, най-вече поради своето съществено практическо измерение, не е предмет нито на богата съдебна практика, много научни основаващи се на нея научни изследвания.

Дисертацията е изградена на основата на библиография, съдържаща 139 единици, от които 78 трудове на чужди езици и 29 – на български език и 32

цитирани решения на интеграционната юрисдикция в Люксембург, а отделно и множество правни актове или официални или работни документи на ЕС. Този научен апарат е отразен надлежно в приложената библиографска справка. Отделно е приложена справка за „използваната литература“, която включва 23 на съчинения български език и 18 на други езици. (Използвам повода още веднъж да посоча именно този подход за правилен и енергично да осъдя все по-често срещаната дребнава „научна“ хитрост в научния апарат – или „библиографията“ – на едно научно съчинение да се посочват и нецитирани, респ. неизследвани в труда съчинения. Библиографията на един труд включва именно и само неговия научен апарат, актовете, на които се основава анализът и които поради това се цитират. Напълно различен е списъкът на съчиненията, от които авторът се е учил или вдъхновявал, без да е намерил необходимост или основание да се позовава на тях – било за да се позове на вече доказани тези, било за да обори някои от тях – и поради това не са цитирани. Този списък има своята полезност и място в един труд, но с изричното му обособяване като „използвана литература“...).

В дисертационния труд са направени 620 бележи под линия, съставляващи разгърната схема на научния апарат.

Единадесет приложения илюстрират изложението.

2.7. Изследването е с **висока актуалност** – отразява изследвания и практическото осъществяване на обикновената законодателна процедура до септември 2013 г. Статистическите данни относно резултатите от проведените помирителни процедури са актуални, считано до пролетта на 2012 г., когато са изготвени от службите на Европейския парламент и на Съвета, поради изтичането на средата на парламентарния мандат – 2009-2014 г. Изследването е проведено в Брюксел, Белгия, където авторът е добил практически опит и емпирични данни от работата си в институция на Европейския съюз.

3. Относно съдържанието на дисертационния труд по същество.

3.1. Представеният на нашето внимание дисертационен труд се характеризира с **висока степен на актуалност** – посветен е на нова правна реалност, закрепена изрично с измененията в Учредителните договори на ЕС, въведени с Договора от Лисабон от 1 декември 2009 г. Актуалността е обусловена и от обстоятелството, че в труда се анализират нови теоретични и особено практически аспекти, свързани с обявяването на въведената по-рано, но вече

уредена като „основна” законодателна процедура за съвместно приемане на актове от Съвета на ЕС и Европейския парламент. Това съществено изменение засяга един от най-съществените юридически въпроси на функционирането на ЕС – осъществяването на неговата законодателна власт – и отразява новото разбиране за „приближаване на ЕС” до гражданите, чрез превръщането на ЕП в основен законодателен орган на ЕС, заедно със Съвета. В този смисъл новата правна уредба на основната законодателна процедура представлява условен завършек на десетилетните усилия за преодоляване на демократичния дефицит в ЕС.

3.2. Разработката на Николай Доманов е **първото самостоятелно изследване у нас** на правните и практическите аспекти на осъществяването на властовите правомощия на ЕС чрез основната законодателна процедура. Може да се твърди обаче, че трудът се характеризира с **научна новост и спрямо изследванията в други държави-членки**, в частност спрямо доктрината на френски, английски и италиански език. Макар на тези езици да съществуват значителен брой разработки по отделни въпроси, засегнати в дисертацията, не е налице подробно изчерпателно изследване по темата. В този смисъл приносният характер на труда е безспорен.

3.3. Дисертационният труд на Николай Доманов почива на **аналитична концепция и понятиен апарат, типично присъщи на интеграционното право**. Това е успешен пример за изследване на правото на европейската интеграция, насочено към изясняване на най-същностната особеност на този уникален процес на обединяване на суверенни държави във властова (управленска) структура при запазване на техния суверенитет. Тази особеност не просто отличава принципно Европейския съюз от всяка международна организация и Съюзното право – от Международното, но и е в основата на цялата институционална и правна система на ЕС. Именно затова и някои от най-съществените изменения в правната рамка на европейската интеграция, внесени сравнително неотдавна и в резултат на изключително сложни преговори между членуващите държави, засягаха именно механизма на осъществяване от ЕС на предоставените му от държавите-членки властови правомощия – а и повишаването на демократичната легитимност на ЕС чрез „приближаване на гражданите”, една от формите за което е придаването на пряко избираемия Европейски парламент на роля на основен законодател, макар и редом със съставения от представители на държавите Съвет на ЕС.

Тази проблематика отдавна очакваше своя по-мащабен анализ в българската доктрина. Не мога да скрия, че като научен консултант на докторанта силно настоявах изследването му да включва по-разгърнат анализ на властовата природа на ЕС и на нейните проявления и последици – разбира се, основно именно чрез основната законодателна процедура. Докторантът Доманов изпълни тази задача предпазливо, със с плахостта или съзнанието, че е млад автор и не може да си позволи дръзки научни обобщения. Смятам обаче, че направеният от него обзор и анализ са добри и верни, допринасят полза и имат приносен характер и в тази си първа част трудът му е добра основа за последващи позадълбочени научни разработки по темата за принципната, най-основополагаща особеност на ЕС – неговата властова, управленска природа.

За изпълнението на научната задача авторът се основава на **методология**, включваща нормативния, историческия и системния методи, допълнени със сравнителноправния и формално-логическия и със съществена роля на телеологичния метод.

3.4. Не е без значение и това, че наред с постиженията, които разкрива като научно изследване, дисертационният труд на Николай Доманов се характеризира с рядко срещано **практико-приложно измерение и принос**. Разработката синтезирана значителна по обем информация. Тя обхваща значителен кръг нормативни актове, статистически данни и практически наблюдения, които позволяват постигането на ясно изложение, верен анализ и цялостно представяне на проблематиката, което допринася значително за формулирането и доказването на авторовата теза.

3.5. Особено внимание следва да се обърне на **оригиналните приноси елементи на дисертационния труд**, сред които трябва да се отбележат:

3.5.1. Както вече бе отбелязано, трудът е първото цялостно самостоятелно българско изследване на въпросите за организацията и протичането на обикновената законодателна процедура след Договора от Лисабон и първият разгърнат и относително изчерпателен анализ на проблематиката в европейската литература. В този смисъл – както е и правилно да се разглежда изискването на закона – в днешното глобализирано научно пространство – приносен е не този труд, който изследва неизследвани в страната ни проблеми, но представлява новост и поне в европейски мащаб. Правилата, по които протича обикновената законодателна процедура, както и редицата теоретични въпроси, непосредствено свързани със самата процедура, не са били предмет на самостоятелно

изследване както в българската, така и в основните школи на западноевропейската литература по право на ЕС.

3.5.2. В дисертацията се доказва, че обединението от неговото създаване до последните реформи с Договора от Лисабон се основава на два основни елемента – поетапност на изграждане и власт. ЕС е представен като уникална властова конструкция с особени управленски компетенции

3.5.3. Анализира се и се обосновава, че именно принципите на двойната легитимност и на полицентризма са основополагащи принципи на самия ЕС и стоят в основата на специфичната му овластеност да приема управленски правни актове.

3.5.4. Направен е цялостен, което естествено означава и пълен, анализ на технологията и спецификите на обикновената законодателна процедура като основна процедура за осъществяването на нормотворческата компетентност на ЕС.

3.5.5. Предложена е собствена систематизация на изследваната обикновена законодателна процедура, на структурирането на фазите и етапите на процедурата.

3.5.6. Задълбочено е проследена спецификата на вътрешните правила, по които функционират институциите в рамките на обикновената законодателна процедура, като основното внимание естествено е посветено на Европейския парламент, с когото са свързани някои от най-значителните изменения, въведени с Договора от Лисабон.

3.5.7. Дисертацията полемизира с някои известни твърдения относно съдържанието на помирителната процедура и доказва, че нейното съдържание далеч надхвърля дейността на помирителния комитет.

3.5.8. Изследването е снабдено с подробен статистически анализ и изводи за осъществените помирителни процедури през шести и седми парламентарни мандати.

3.5.9. Дисертацията има и значителни научно-приложни резултати, свързани например със систематизацията на титулярите на правото на законодателна инициатива в ЕС след Договора от Лисабон.

3.5.10. Оригинално е анализирано правото на законодателна инициатива на Комисията и е доказано, че се състои от три отделни правомощия.

3.5.11. Правят се **предложения за дефиниции** на голяма част от разглежданите правни фигури, както и на такива базисни понятия, като

„интеграция”, „междуинституционални преговори”, „трилози” и други, някои от които успешни, други – прибързани или недостатъчно аргументирани.

3.5.12. Прави се опит за изграждане на цялостна и единна терминология по разглежданата проблематика.

3.5.13. В изследването са идентифицирани и анализирани с погледа на аналитичен практик редица слабости и недостатъци както на съществуващата правна уредба, така и на практиката по нейното приложение, като анализът довежда до опит да се направят **предложения de lege ferenda**. В изследването се представят в синтезиран вид и няколко правила за провеждането на успешна законодателна процедура, наречени „златни”.

3.6. Подготовката на дисертационния труд е съпроводена с осъществяването на **публикации на български и английски език** по темата на изследването, които отразяват вижданията на автора по отделни въпроси и разкриват неговите способности да осъществява качествен научен анализ. Сред публикациите могат да се отбележат:

„Същност и организационни аспекти в дейността на тристранните срещи между Европейския парламент, Съвета и Европейската комисия като съществен елемент от обикновената законодателна процедура след Договора от Лисабон”, сп. „Общество и право”, бр. 7/2013 г.;

„Правен режим на помирителната процедура като част от обикновената законодателна процедура според Договора от Лисабон”, сп. „Адвокатски преглед”, бр. 10 от 2013 г.;

„Титулярите на правото на законодателна инициатива в Европейския съюз, сп. „Правна мисъл”, бр. 4 от 2013 г.

„Новата правна уредба на правилата за водене на междуинституционални преговори в обикновената законодателна процедура”, сп. „Европейски правен преглед”, том VIII;

„Nationalism and the European Project”, публикувана в електронното издание на студентското списание за правни изследвания на Университета King’s College, Лондон, януари 2013 г.;

Are European elections truly European?, публикувана в електронното издание на студентското списание за правни изследвания на Университета King’s College, Лондон, ноември 2012 г.

3.7. Слабости на дисертационния труд. Представеният дисертационен труд, разбира се, има слабости, някои от които не са съвсем пренебрежими и

които, като научен консултант на докторанта, нямах право да спестя нито при съвместната ни работа, нито, доколкото са останали в труда, в това обективно становище:

3.7.1. Спецификата на материята е затруднила автора в извеждането на лесно проследима в цялото изложение авторова теза. Големи откъси от текста звучат информационно, систематично, но без ясно открояваема авторова позиция. Понякога усещането за преразказ – на правната уредба или практическата реалност – е натрапчиво.

3.7.2. Типично за един млад автор без достатъчно опит, редица текстове създават усещане за повторения, някои от които очевидно излишни.

3.7.3. В първите две глави присъстват изложения, които или са досадно познати (като любимата на всички млади изследователи в европейската материя поетика за Часовниковата зала и свързаното с нея едва ли не непорочно зачатие на спасителния за Европа интеграционен съюз), или са свързани с темата, но това не е аргументирано изрично.

3.7.4. По някои от изследваните въпроси практическата дейност и опитът на автора са го подвели да се посвети твърде много на фактическата реалност (или статистиката), без да счита за необходимо да снабди изложението с отчетливи научни изводи, без обаче такива да липсват.

3.7.5. Очевидно е, че наложеното му от Катедрата, обсъдила труда като първично звено, изискване за значително съкращаване на труда (близо 500 стр. в първоначалния вариант) е довело до понякога изкуствени връзки между отделните изследвани проблеми или усещанци се празноти или скокове в изложението.

3.7.6. Някои от предложените дефиниции са смели, но не непременно ясно аргументирани, а други не очевидно оригинални – но като цяло дързостта да се предлагат дефиниции в толкова практическа материя заслужава приветствие.

3.7.7. Отделни цитирания оставят усещане за самоцелност, типична за младите автори, които търсят максимална широта на палитрата на научния апарат. В други случаи се усеща силно липсата от по-задълбочен анализ, придружен с цитирана доктрина.

Позволявам си да смятам обаче, че повечето от посочените слабости са естествени или извиними и категорично не са достатъчни, за да се подложи под съмнение общото добро качество на труда.

3. Заключение.

Въз основа на изложените констатации и изводи приемам, че представеният дисертационен труд е качествено научно изследване, което се характеризира с висока степен на актуалност и съдържа научни резултати, които представляват оригинален принос в правната наука. Същевременно, разработката е ценен принос към практиката. Дисертационният труд е доказателство, че докторантът има задълбочени теоретични познания в научната област на изследването. Той свидетелства за способност за самостоятелно научно мислене и провеждане на успешни собствени научни изследвания. Видно от хода на процедурата и представените материали, следва да се приеме, че са изпълнени и формалните изисквания относно вид, обем, оформление и съдържание на дисертацията, както и другите изисквания по процедурата. Научната задълбоченост и особено практическото измерение на анализа придават на труда реална практическа ползност, особено с оглед подготовката за осъществяване на функции по участието на национални представители в осъществяването на основната законодателна процедура и най-вече в контекста на предстоящите избори за Европейски парламент.

С оглед на всичко изложено считам, че предложеният дисертационен труд **отговаря на изискванията** на чл. 6 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за прилагането му.

В качеството ми на член на научното жури по чл. 9 от ЗРАСРБ давам **положителна оценка** на дисертационния труд на Николай Любомиров Доманов за присъждане на образователна и научна степен „доктор“.

София, 25 февруари 2014 г.